
MAYER OTTMÁR SZÜLETÉSÉNEK 75. ÉVFORDULÓJA

Original scientific paper

Urbán János

MAYER OTTMÁR ÉLETE NYOMÁBAN

Ha élne, novemberben lenne 75 éves. Él, velünk él Mayer Ottmár, forradalmi tetteinek emlékével, írásainak igazával.

A születési évforduló alkalmával — és máskor is — nemcsak emlékezünk, hanem számon is tartjuk Mayer Ottmár munkásságát.

Arról, amit életében legálisan és illegálisan tett, az évek során gyűjtött mozaikokból összeáll, mind egységesebbé válik az a kép, amely az 1930-ban érettségiző diákról, a pesti majd a kolozsvári egyetemre beiratkozott egyetemistáról, a szabadkai ifjúsági mozgalomban, majd a szakszervezetben tevékenykedő ifjúról, a Bilecán sorköteles katonáról és a terménykereskedelmi irodában dolgozó hivatalnokról kialakítható. Megnősült, feleségül vette Bauer Magdát, aki később M. Lovász Magda néven bekerült a Magyar Irodalmi Lexikonba, 1938-ban Zsuzsika kislányuk született. Életének eddigi szakasza viszonylag nem sokban különbözik más, korabeli fiatalember életétől.

A főgimnáziumi érettségizők összetartásának szimbóluma az 1930-ban fogalmazott és nyomtatott Találkozási emléklap. „Mi, a suboticaei fg. maturánsai az 1929—30. tanév végén szeretetünk és testvériségünk jeléül találkozási szerződést kötünk, és becsületünkre fogadjuk, hogy az alábbi pontokat betartjuk.

Ezek értelmében 10 év múlva, azaz 1940-ik év június 27-én este 8 órakor, a helybeli Hotel Beogradban (a szálloda neve tintával beírva. U. J.) találkozni fogunk, régi barátságunk emlékére. Mindenki tartsa kötelességének, ígéretéhez híven fenn említett napon megjelenni.” A betűrendes névsorban huszonkettedik Mayer Ottmár. A harmincegy szabadkai diák mellett itt érettségiztek a zentai gimnázium tanulói is, mivel az ottani gimnáziumot bezárták.

Azt, hogy a tízéves találkozón többségük jelen volt, Czabai József tanúsítja, aki 1980 szeptemberében Lévy Endrével megszervezi az 50 éves érettségi találkozót. A tájékoztató szövege így kezdődik: „Az 1930-ban a szabadkai Főgimnáziumban érettségizettek — Mayer Ottmár nemzedéke — ötvenéves érettségi találkozájukat 1980. szeptember

6-án tartják Szabadkán... 12 órakor ünnepélyes keretek között megkoszorúzzuk Mayer Ottmár emléktábláját...”

Ezen a találkozón már csak kilencen jelentek meg. Az érettségi évétől az ötvenéves találkozóig eltelt időszak történeteiről azonban valljanak maguk a kortársak, Mayer Ottmár barátai, életben maradt harcostársai, írók, krónikások, történészek, sorstársai és az irodalomtörténészek.

Lévay Endre írta az ötvenéves érettségi évforduló kapcsán a 7 Nap 1980. szeptember 12-i számában: „... Kétségtelen, hogy a legmélyebb nyomot azok hagyták maguk után, akik idejekorán magukévá tették a haladó szellemet, és azok, akik közvetlenül a munkásmozgalom szolgálatába álltak. Itt kell megemlítenünk a szabadkai Népkör ifjúsági mozgalmát, melynek széles rétegeket átfogó munkájából társadalmi és irodalmi folyóiratunk, a Híd született, és ennek alapítói, szerkesztői között ennek az (iskolai) osztálynak négy tagja volt: Mayer Ottmár, Csapó Sándor, Czabai József és e sorok írója.”

Kolozsi Tibor *A szabadkai sajtó 1919—1945* c. könyvében írja: „... a lap munkatársai és a köréje tömörülő értelmiségiek és közéleti munkások, akik között meg kell említeni dr. Singer Adolfot, Mayer Ottmárt és néhány munkásmozgalmi embert, továbbá Djordje Beljanskit, a Politika munkatársát is azok mellett, akikről majd még szó lesz, minden erejükkel arra törekedtek, hogy igazi, korszerű lappá fejlesszék a Jugoszláviai Magyar Újságot.”

Mayer Ottmár tehát azokkal tartott, akik kiváltak az akkori Napló szerkesztőségéből és 1933-ban új lapot adtak ki.

Az 1935-ben megjelenő Népszava szerkesztőinek felsorolása mellett Kolozsi Tibor említett sajtótörténetében írja: „A lap körül tevékenykedtek továbbá Mayer Ottmár és Simokovich Rókus, a Híd későbbi szerkesztői...”

„Amikor Mayer Ottmár vette át (Simokovich Rókustól, U. J.) a Híd szerkesztését, a folyóirat már teljesen a párt vezetése alatt állt” — írja Kolozsi Tibor —, s a Híd az 1937. január—februári kettős számával nyeri el végleges formáját, amikor Mayer Ottmár lesz a felelős szerkesztője és kiadója is.” A Híd-t Barna Ferenc, az Express, Etelka Rajčić, a Városi Nyomda, valamint a Fischer testvérek nyomdájában nyomtatták.

Pató Imre *A Híd repertórium 1934—1941* című könyvében arról tájékoztat, hogy Mayer Ottmár a Híd folyóiratban 2 szatírárt, 1 riportot, 4 glosszát, 10 tanulmányt, 98 cikket, 51 ismertetést, 6 szómagyarázatot, 33 közleményt, 17 szerkesztői üzenetet közölt. Vagyis több mint kétszáz írást jelentetett meg.

Mayer Ottmár szerkesztői munkásságához tartozik még az 1939-ben induló Híd könyvtár köteteinek megszerkesztése, de az ő szerkesztésében jelent meg a Híd naptára is. Nevéhez fűződik a hat, nyolc könyvet tartalmazó vándorkönyvtár elindítása. Ezeknek a haladó szellemű könyveknek a segítségével jöttek létre az ifjúsági olvasócsoportok, illetve az ifjúkommunista sejtek. A mozgókönyvtár útján jutott el az if-

júshoz, a forradalmi munkásmozgalom embereihez Féja Géza *Vihar-sarok*, Traven *Talyiga*, Szentmiklósi *A magyar agrárkérdés*, Darvas *A legnagyobb magyar falu*, Vincze Oszkár *Nép és népesedéspolitikai*, Veres Péter *Az alföld parasztsága*, Illyés Gyula *Puszták népe*, Kovács Imre *Néma forradalom* és még számos más könyv, a Korunk folyóirat Romániából, Csehszlovákiából, a Prager-kiadványok és a hazai szerb közírók könyveinek magyar fordítása.

A Híd szerkesztősége együttműködött az Ifjúsági Kulturális és Gazdasági Mozgalommal (OMPOK). Ez a kapcsolat a Vajdaságban élő nemzetek és nemzetiségek közeledését, együttműködését, az egységes harc vállalását eredményezte. Megnyilvánult ez a Híd és a *Naš život* folyóiratokban megjelentetett írásokban is.

Herceg János *Előjáték* című könyvében írja, hogyan történt Mayer Ottmár látogatása Szirmai Károlynál, a Kalangya akkori főszerkesztőjénél. „Nem esett szó irodalomról a pár perces látogatás alatt, amely azonban itt, ebben az isten háta mögötti irodalmi világban volt olyan jelentős, mint amikor Kisfaludy Károly az öreg Kazinczyt felkereste...”

Majtényi Mihály *Szikra és hamu* c. könyvében azt a százhuszonhárom nevet tartja számon, „akiknek irodalmi írásait a két háború közötti évek könyvtárjain, folyóiratokban és lapokban megtalált, és akiknek a foglalkozását megközelítő pontossággal — meg lehetett állapítani”.

Ebben a felsorolásban Mayer Ottmárt újságírónak tünteti fel.

Farkas Nándor az 1978-ban megjelent *Izabrani spisi* (Válogatott írások) című kiadványban jelentette meg Mayer Ottmár életrajzát és huszonhárom írását. Ebben az írásban olvasható:

„A harcos közíró és forradalmárt csak úgy ismerhetjük meg közelebbről, ha tudjuk, milyen korban és környezetben élt és dolgozott. Munkásságát három rövid időszakra lehet felosztani: az indulási évekre, a Híd élén eltöltött időre és végül a kerületi pártbizottság munkájában eltöltött évre.”

Lukács Gyula írja, hogy a harmincas évek elején találkozott Mayer Ottmárral a szakszervezetben.

„Közelebb 1936 nyarán kerültünk egymáshoz. A szakszervezeti nevelő munkát, a vasárnap délutáni rendezvények előkészítését egy csupa fiatalokból álló önkéntes munkacsoport, a hetes bizottság végezte.”

Farkas Nándor: „Mayer Ottmár életútja a harmincas évek második felében szorosan egybekapcsolódik és összeforr a Híd történetével... A Híd szerkesztő bizottságának döntése alapján 1937 végén Mayer Ottmárt állandó főszerkesztőnek alkalmazzák.”

A forrásmunkákból kitűnik, hogy Mayer Ottmár 1940-ben tagja lett a JKP Tartományi Bizottságának, ahova a Kerületi Pártbizottság tagjait választották be. Az észak-bácskai körzeti bizottsághoz a következő községek tartoztak: Szabadka, Zenta, Ada és Bácsstopolya. A kommunista párt tiltakozó gyűléseket szervez a szakszervezetek betiltása ellen.

A körzetben és Szabadkán kommunistákat, szakszervezeti harcosokat, ifjúkommunistákat tartóztattak le. Köztük Mayer Ottmárt is. A bíróság a háromhatalmi egyezmény elleni tiltakozások hatására felmentő ítéletet hozott és április 5-én szabadlábra kerültek a több hónapon át fogva tartottak.

A háborús események gyorsan peregnek.

„A párttagoknak és a szervezeteknek a munkája azonban nem szűnik meg a megszállás következtében... már április végén összeül a párt helyi bizottsága Szabadkán, amelyen a Tartományi Bizottság tagja, Radivoj Čirpanov is részt vett... Mayert ezen az ülésen titkárrá választották.” — írja Farkas Nándor.

Az 1985-ben Szabadkán kiadott *Sećanja učesnika radničkog pokreta i NOR-a Subotice 1920—1944.* című kiadványban megjelent Grósz László e sorok írójának adott nyilatkozata:

„Zágrebben, 1941 májusában Rade Končar (Brko) és Pap Pál, akikkel Krsto Popivoda útján kerültem kapcsolatba, egy Mayer Ottmárnak szóló levéllel és pártanyaggal Szabadkára küldtek. A küldeményt Stipan Ugarkovićtyal készítették elő. Rade Končar abban az időben a horvát CK és a JKP Központi Bizottságának tagja volt, és a Mayernak szóló levél mellett más úton is értesítette Mayer Ottmárt érkezéséről...”

Grósz László továbbá elmondta:

„Szervezési és mozgósító munkánkat megszakították Horthy Szabadkára érkezésének szigorú óvintézkedései. A kommunistákat, a háború előtti időszakból ismert hazafiakat... letartóztatták, köztük engem is... Mayer Ottmár nem volt köztünk, illegálásba vonult...”

Majd két hetet rejtőzködött Mayer Ottmár Adán Bakos Kálmán, körzeti bizottsági tag segítségével, idősebb Varga János tanyáján, ahonnan Topolyára, majd Szabadkára tért vissza.

„Nehéz körülmények között 1941 július végén, augusztus elején, a Szovjetunió megtámadása után, Čirpanov jelenlétében megalakítottuk a körzeti partizánparancsnokságot, melynek parancsnoka Mayer Ottmár lett, mivel a jugoszláv hadseregben tiszt volt, a politikai biztos én lettem...” — állítja nyilatkozatában Grósz László.

A partizánosztagek szabadkai kerületi parancsnokságának szervező munkájáról, az ellenállási mozgalom, a népfelkelés megszervezéséről, Mayer Ottmár és a körzeti bizottság tagjainak munkájáról dr. Milenko Palić—Kiss István: *Forrongó Földvilág*, Mojzes Antal *Munkásmozgalom Bajmokon*, Székely Ilona *Halálra ítélve*, Katona Pál *Meggyőződésből tettem*, Tripolsky Géza *Zentától Hangonyig*, Dobos János *Zentai kommunisták 1919—1944*, Lövei Mihály *Önéletrajz*, Lukács Gyula *Hol sűrűjaink domborulnak...*, Gajdos Tibor *A sziklaember*, Pató Imre *Az osztályharcos*, Balogh István *Az első*, e sorok írójának *Tűzsziget II.* című könyvében megjelent adatokból állnak össze az adott időszak történései. A teljesség igénye nélkül felsorolt művek mellé állítható az újságokban magyarul, szerbül és más nyelven megjelent írások anyaga.

Farkas Nándor írásából:

„Habár a partizánosztatok kerületi parancsnoksága fokozta elővigyázatosságát, az illegalitásba vonult, bázisok felkutatására és kiépítésére adott utasítást, szeptember 9-én nagy csapás érte az észak-bácskai mozgalmat. Mayer Ottmárt illegális találkozóra hívták a Palicsi útra, ...”

Gajdos Tibor írja a könyvében:

„... Ottmárt is kelepcebe csalta a kémelhárító, ő is Topolyára, a hírhedt Ádám-házba került. Onnan pedig nemsokára a szabadkai Sárga Ház »rémes meséket mesélő« falai közé.”

Brindza Károly *Mondd el helyettem elvtárs*... c. könyvéből.

„... Ottmárt feszítették a padra, a jól hallható tompa ütésekkel valamennyien szinte a magunk bőrén, húsán éreztük. Mayer Ottmárt ájultan dobták be a helyére. Amikor magához tért, hörgő, ziháló hangon vizet kért, de az ügyeletes csendőr egy rúgással elhallgattatta.”

Lukács Gyula: „Szeptember 26-án, miután engem is letartóztattak, találkoztam vele a Sárga Házban. Bácsstopolyáról hozták oda társunkkal együtt. Ötvennégy napot töltöttem e sajgó teremben Mayer Ottmárral, s merem állítani, hogy ennek az időnek első négy hetében nem volt egyetlen nap sem, hogy ne húzták volna legalább kétszer kínpadra...”

A rendőrségi jelentésekből tudjuk, hogy 1941. december végéig 343 személyt tartóztattak le Szabadkán és környékén. A zentai Tunel-féle vendéglőben 39 harcost, Adán a nagymalommal szembeni iskolában 22 elvtársat, Észak-Bácskában összesen 404 kommunistát, ifjúkommunistát és antifasisztát tartóztattak le és középkori módszerekkel kínozták őket Horthy pribékjei.

Petkovics Kálmán *Áprilistól novemberig* című könyvében közli, hogy a m. kir. honvédezerkar főnökének bírósága (mint rögtönítélő bíróság) Mayer Ottmárt elsőrendű vádlottként ítélte el. „Mayer Ottmár I. r. vádlott... utasítást adott szervezkedésre... harci csoportok megszervezésére, vasúti sínek megrongálására és más szabotázs cselekmények végrehajtására...”

A szabadkai november tizenhétedik az észak-bácskai népfelszabadító mozgalomra mért súlyos csapás legkegyetlenebb felvonása...”

Lukács Gyula: „... És november 18-án megtelt a kaszárnyaudvar... Ottmár a tizenhétedik volt, az utolsó előtti. Végigkísérték a sárga arcú halottak tisztelgő glédája előtt... Az éles kúrtszó elfojtja a hangot és elnyomja a kitépelt ízületek roppanását.”

Milan Dubajić történész az *Organizacija KPJ i SKOJ-a u Subotici 1941. c.* művében írja: „... a megszálló hadbíróóságok 1941-ben és 1942-ben a 343 letartóztatottból 118 kommunistát és hazafit ítéltek el. Ezenkívül 17 halálos ítéletet mondtak ki és hajtottak végre.”

A felszabadulás óta, a forradalmi hagyományok ápolása során Mayer Ottmárról is számos kiadványban emlékeztünk meg, ezenkívül lepleztük a mellszobrát és emléktáblát helyeztünk el tiszteletére. Ugyancsak a felszabadulás után jelent meg számos más írás mellett Keck Zsigmond: *A Híd története*, Lévay Endre: *Jegyzetek a Hídról*, Lőrinc

Péter: *Tizenöt éves a Híd*, Laták István: *A szervező és harcra mozgósító Híd*, Zsáki József: *A Híd-falun*, Cvetko Malušev: *Mindig tovább . . .*, Bori Imre: *Háború előtti Híd* c. írása, továbbá a *Híd 1934—1941* című antológia magyar és szerbhorvát nyelven (az előszót Oskar Davičo írta). *Ar ellen* címen a mártír hidasok írásaiból jelent meg egy antológia. Az évfordulók alkalmából visszaemlékezéseket közölnek a *Híd*, az *Üzenet*, a *Létünk* és más folyóiratok, valamint a napi- és hetilapok.

Az Életjel Irodalmi Élőújság szerkesztősége tíz munkásmozgalommal kapcsolatos kiadványa mellett kezdeményező volt a *Híd* folyóirat szerkesztőségének épületére elhelyezett emléktábla állításának, számos kiállítás és emlékest szervezésének is.

Íróink közül többek között Fehér Ferenc emlékezik Mayer Ottmárra, *Egyazon ég alatt* c. könyvében, Juhász Géza a *Laták Istvánról* szóló könyvében, Laták István és Gál László pedig verset ajánlott Mayer Ottmárnak.

Bori Imre írja *A jugoszláviai magyar irodalom rövid története* című művében: „A háborús évek irodalmunk munkásait is megtizedelték, s különösen nagy volt a *Híd* munkatársi körének a vesztesége; szerkesztői közül a fasizmus áldozata lett Mayer Ottmár, Simokovich Rókus, hősi halált halt Pap Pál, a fasizmus elleni harcokban esett el Ósz Szabó János, eltűnt Cseh Károly, Schwalb Miklós, és György Mátyás, Radó Imre, a két Borsodi, Gergely Boriska, László B. Jenő és Havas Károly . . .”

1942. április 12-én jelent meg a Jugoszláv Kommunista Párt Tartományi Bizottságának Bácska és Baranya lakosságához szóló felhívása, melyben ez olvasható:

„A megölt, kivégzett harcosok: Radivoj Čirpanov, Djordje Zličić, Vlada Živanović, Mayer Ottmár, Kiss Ernő, Bakos Kálmán és a többiek sírhantja bosszúra szólít benneteket . . . Bácska, Baranya magyarjait Mutassátok meg, hogy méltók vagytok az 1848-as és 1919-es forradalmak fiataljaihoz . . .”

A felszabadulás után Belgrádban, a Jugoszláv Írószövetség székházában emléktáblát állítottak a népfelszabadító háborúban elesett íróknak. Az emléktáblán ott áll Mayer Ottmár neve is. Mellszobra (Almási Gábor műve) az újvidéki Forum Könyvkiadó épületének előcsarnokában kapott helyet. A Szabadkai Pedagógiai Akadémia növendékei minden év november 18-án, Mayer Ottmár és társainak kivégzése napján, megkoszorúzzák az Akasztottak balladája (Glíd Nándor alkotása) elnevezésű emlékművet. Ott van Mayer Ottmár neve Szabadkán az Ellenál-lási mozgalom harcosainak és a fasizmus áldozatainak emlékművén is.

A Jugoszláv Kommunista Szövetség története című kiadványban olvashatjuk: „Különösen súlyos veszteségeket szenvedtek a JKP és a JKISZ vajdasági szervezetei, főleg Bánátban és Bácskában. Számos kimagasló pártaktivista esett áldozatul, közöttük Sonja Marinković, Radivoj Čirpanov, Szervó Mihály, Djordje Zličić, Kiss Ernő, Janko Čmelik, Stevan Jovanović, Mayer Ottmár és Slavko Muncán.”

A vajdasági forradalmi munkásmozgalom fejlődésének rövid áttekintése 1870—1950-ig című könyv, de más okmánygyűjteményes kiadványok is, híven őrzik Mayer Ottmár nevét, számon tartják munkásságát, írásait és ápolják emlékét.

Mayer Ottmár utóélete bizonyítja, hogy köztünk él, most is.